

Розділ І.

ЛІНІЙНІ РІВНЯННЯ З ОДНІЄЮ ЗМІННОЮ

Алгебра тривалий час була частиною арифметики — однієї з найдавніших математичних дисциплін. Слово «арифметика» в перекладі з грецької мови означає «мистецтво чисел». Алгебру ж після виокремлення її в окрему науку розглядали як мистецтво розв'язувати рівняння.

У даному розділі ми з'ясуємо, що таке рівняння, лінійне рівняння, що означає розв'язати рівняння, як розв'язувати задачі за допомогою рівнянь.

 — x кг

$$4x = 2x + 1$$

вигляді многочлена.

Візьмемо від многочлена $4x^2 - 4x + 7$ мно-

$$- \underline{4x} + 7 - \underline{2x^2} + \underline{3x} - 5 = 2x^2 - x + 2.$$

Після необхідних доданків, ми записали різницю даного многочлена. Отже, різницею многочленів $4x^2 - 4x + 7$ і $2x^2 - 3x + 5$ є $2x^2 - x + 2$.

Завжди можна записати у вигляді мно-

2. Віднімання многочленів. Віднімаючи один многочлен від іншого, можна записати

Візьмемо від многочлена $4x^2 - 4x + 7$ мно-

$$(4x^2 - 4x + 7) - (2x^2 - 3x + 5) = 4x^2 - 4x + 7 - 2x^2 + 3x - 5 = 2x^2 - x + 2.$$

Розкривши дужки та звівши подібні доданки, ми записали різницю даного многочлена. Отже, різницею многочленів $4x^2 - 4x + 7$ і $2x^2 - 3x + 5$ є $2x^2 - x + 2$.

Різницю будь-яких многочленів можна записати у вигляді многочлена.

Приклади розв'язання вправ

Приклад 1. Чи є число 2,5 коренем рівняння $3x - 0,5 = 2(x + 1)$?

● Якщо $x = 2,5$, то:

значення лівої частини рівняння дорівнює: $3 \cdot 2,5 - 0,5 = 7,5 - 0,5 = 7$;

значення правої частини дорівнює: $2(2,5 + 1) = 2 \cdot 3,5 = 7$.

Значення обох частин рівняння рівні, тому $x = 2,5$ — корінь даного рівняння●

Приклад 2. Розв'язати рівняння:

а) $3(x - 7) = 12$; б) $(2x + 1)(2x - 4) = 0$; в) $x^2 + 7 = 3$.

● а) $3(x - 7) = 12$; $x - 7 = 12 : 3$; $x - 7 = 4$; $x = 4 + 7$; $x = 11$.

Відповідь. 11.

б) Добуток дорівнює нулю лише тоді, коли хоча б один із множників дорівнює нулю. Отже, $2x + 1 = 0$ або $2x - 4 = 0$, звідки $x = -0,5$ або $x = 2$.

Відповідь. $-0,5$; 2.

в) $x^2 + 7 = 3$; $x^2 = 3 - 7$; $x^2 = -4$. Квадрат числа не може дорівнювати від'ємному числу. Тому дане рівняння коренів не має.

Відповідь. Рівняння коренів не має●

Усно

1. Які із записів є рівняннями:

а) $4x + 7$;

б) $4x - x = 15$;

в) $14 - 2,5 = 11,5$;

г) $8(x - 3) = 34$;

д) $5x - 2x + 5$;

е) $x > 2$?

2. Чи є число 2 коренем рівняння:

а) $5x = 3x + 4$;

б) $2x + 8 = 7x$;

в) $10 - y = y(y + 2)$?

3. Скільки коренів має рівняння:

а) $2x = 1$;

б) $2x = 0$;

в) $x = x + 3$;

г) $2 + x = x + 2$;

д) $x(x - 5) = 0$;

е) $\left(\frac{2}{5} - 0,4\right)(x - 2) = 0$?

Рівень А

4. Доведіть, що число 1,5 є коренем рівняння:

а) $4x - 3 = x + 1,5$;

б) $2(1 - 2x) + x = -5x + 5$.

5. Доведіть, що число 8 є коренем рівняння:

а) $0,5x + 6 = 2x - 6$;

б) $4(x + 3) = 49 - (x - 3)$.

6. Вкажіть рівняння, для якого число 3 є коренем:

а) $7x - 12 = 3x$;

б) $2x - 4x + 8 = 1$;

в) $3(8 - y) = 5y$.

7. Вкажіть рівняння, для якого число 2 є коренем:

а) $6x = -2 + 7x$;   б) $2(y - 5) + 7 = 1$;   в) $5 - (6 - x) = x$.

Розв'яжіть рівняння:

8. а) $5x + 3 = 18$;   б) $1,7x - 2 = 3,1$;   в) $4 - 4y = 6$;
 г) $-1,2y = 0,03$;   д) $-4(x + 8) = -108$;   е) $5(2y + 1) = -1$;
 є) $12,6 = 6(x + 2,5)$;   ж) $z : 1,5 = -7$;   з) $(0,7x + 1) : 0,5 = 4$.
 9. а) $6 + 3z = 15$;   б) $2x - 11 = -3$;   в) $7 - 6x = 10$;
 г) $4(2x + 3) = -4$;   д) $-2(3 + y) = 10,06$;   е) $(5z + 4) : 3 = -17$.

Рівень Б

10. Запишіть рівняння, яке має:

а) єдиний корінь — число 4;   б) два корені — числа -4 і 4 .

11. Чи є число 1,5 коренем рівняння:

а) $x - 1 = |1 - x|$;   б) $x + |-x| = 0$?

12. Доведіть, що число 2 є коренем рівняння $4 - x = |-x|$.

Розв'яжіть рівняння:

13. а) $(3x + 7)(3x - 2) = 0$;   б) $x^2 + 8 = 4$.
 14. а) $(4x - 6)(2x + 6) = 0$;   б) $2x^2 + 7 = 1$.

Рівень В

15. Знайдіть таке число a , щоб коренем рівняння $2x + a = -1$ було число 1.

16. Рівняння $5x = a - 3$ має той же корінь, що й рівняння $2x - 7 = 1$. Знайдіть a .

17. Не виконуючи обчислень, доведіть, що число 2 не є коренем рівняння
 $135x(1297x - 468) - 114(273x + 575) - 2125 = 0$.

18. Розв'яжіть рівняння:

а) $(x - 1)(2x - 1)(3x - 1) = 0$;   б) $x^2(x - 1)(x - 2)(x - 3)(x - 4) = 0$.

Вправи для повторення

19. Знайдіть:

а) $\frac{3}{7}$ від 2,1;   б) 0,4 від 4;   в) 28% від 2,5.

20. Магазин закупив товар на 50 000 грн., продав його й отримав 7,5% прибутку. Скільки прибутку (у гривнях) отримав магазин?

21. Заготовлені в кар'єрі 400 т руди вивезли 3 самоскиди. Перший самоскид вивіз 30% усієї руди, другий — на 12 т більше, ніж перший. Скільки тонн руди вивіз третій самоскид?

22. Спростіть вираз:

а) $4x - 7x + 8 + 11x - 3$;

б) $8a + 5b - 2 - 9a - 4b$;

в) $7(3c + 1) - 5c + 2$;

г) $2b - 4(1 - 2b)$;

д) $x - (4 + x) - (x - 3)$;

е) $2a - 2b - 4(3b + 1) + a$.

2. Розв'язування рівнянь. Властивості рівнянь

Розв'язування будь-якого рівняння зводиться до виконання певних перетворень, у результаті яких дане рівняння замінюють більш простим.

Розв'яжемо, наприклад, рівняння:

$$5(x - 2) + 11 = 3x + 9. \quad (1)$$

1. Розкриємо дужки:

$$5x - 10 + 11 = 3x + 9. \quad (2)$$

2. Зведемо подібні доданки в лівій частині рівняння:

$$5x + 1 = 3x + 9. \quad (3)$$

3. Перенесемо доданки зі змінною x у ліву частину рівняння, а без змінної — у праву, змінивши їх знаки на протилежні:

$$5x - 3x = 9 - 1. \quad (4)$$

4. Зведемо подібні доданки у кожній частині рівняння:

$$2x = 8. \quad (5)$$

5. Поділимо обидві частини рівняння на 2:

$$x = 4.$$

Отже, рівняння (1) має єдиний корінь — число 4.

Розв'язуючи рівняння (1), ми виконували певні перетворення: розкривали дужки, зводили подібні доданки, переносили доданки з однієї частини рівняння в іншу, ділили обидві частини рівняння на число. Із цими перетвореннями пов'язані такі *основні властивості рівнянь*:

Властивість 1. У будь-якій частині рівняння можна розкрити дужки або звести подібні доданки.

Властивість 2. Будь-який доданок можна перенести з однієї частини рівняння в іншу, змінивши його знак на протилежний.

Властивість 3. Обидві частини рівняння можна помножити або поділити на одне і те ж, відмінне від нуля, число.

Якщо в деякому рівнянні виконати одне з перетворень, вказаних у властивостях 1, 2 або 3, то одержимо рівняння, яке має ті ж корені, що й початкове рівняння.

Розв'язуючи рівняння (1), ми послідовно одержували рівняння (2), (3), (4), (5). Усі вони разом з рівнянням (1) мають один і той же корінь — число 4.